AN EVALUATION OF ORTHODOX-ANGLICAN DIALOGUE

Florinel VĂSIE
Romanian Academy, Bucharest

Abstract : The Orthodox-Anglican official bilateral dialogue is the result of long years of discussions, relationships and joint effort started in the eighteenth century. After the start of official dialogue in 1973, when the discussions were more serious and deeper of theological point of view, having established a good methodology, things didn't move very quickly. The causes of delaying and extending dialogue, which has not yet been completed, are multiple in both Churches, Anglican and Orthodox. The Dialogue has until now four steps. The First stage of the dialogue was between 1973-1976 and at the end the Moscow Agreed Statement was adopted, in 1976. The Second stage of the dialogue was between 1976 – 1984 and adopted the Dublin Agreed Statement of 1984. The Third stage of the dialogue took place between 1984-2006 and at the end The Church of the Triune God was adopted, the third common agreement declaration at Cyprus. The fourth stage of the dialogue begins in 2006 and is currently developing. Now anthropology is under discussion.

Keywords: Dialogue; Orthodox; Anglican; Ecumenism; Agreed Statement.

Dialogul Ortodox-Anglican oficial este rezultatul unor lungi ani de discuţii, relaţii şi efort comun. Dacă la începutul secolului trecut, după 1920, o parte din Bisericile Ortodoxe au recunoscut validitatea hirotoniilor anglicane prin iconomie[1], la mijlocul aceluiaşi secolului se spunea că „Raporturile dintre anglicani şi ortodocşi se pot considera astfel cu drept cuvânt ca preludiu al unirii Bisericilor"[2] şi se credea că unirea dintre cele două Biserici este iminentă. După începerea dialogului oficial în 1973, atunci când discuţiile au fost mult mai serioase şi

[1] Bisericile Ortodoxe care au recunoscut validitatea hirotoniilor anglicane sunt: Patriarhia de Constantinopol – 1922, Ierusalim – 1923, Cipru – 1923, Alexandria – 1930, România – 1935, Biserica Greciei – 1939. Trebuie subliniat faptul că actele de recunoaştere a validităţii hirotoniilor anglicane sunt limitate şi cu rezerve din partea tuturor sinoadelor Bisericilor Ortodoxe autocefale amintite şi că ele sunt recunoscute în baza principiului iconomiei bisericeşti. Hirotoniile anglicane sunt asimilate ca şi în cazul hirotoniilor din Biserica Romano-Catolică sau din Bisericile Ortodoxe Orientale, pe care Biserica Ortodoxă îşi rezervă dreptul să le recunoască sau nu, de la caz la caz. De acest lucru este pe deplin conştientă şi Biserica Anglicană care încă de la început a arătat prin Arhiepiscopul de Canterbury că „decizia în sine nu a autorizat inter-comuniunea sau reciproca administrare a sfintelor taine, dar este un important pas pentru viitor." Germanos, Strenopoulos, Metropolitan of Thyateira, *The Relations between the Anglican and the Orthodox Churches*, published by Rev. Thomas Papadopoulos, Cardiff,1942, p.13. Vezi şi: K.G.A. Bell, Documents on Christian Unity, Third Series 1930-1948, Oxford University Press, London,1948; N.F.Kolchitskii, "The Anglican Hierarchy and Its Validity", în *Major Portions of the Procedings of the Concerence of Heads and Reprezentatives of Autocephalus Orthodox Churches*,YMCA Press, Parice, France, 1948.

[2] Justinian, Patriarhul României, *Raporturile anglicano-ortodoxe, preludiu al unirii Bisericilor,* în Ortodoxia, X (1958), nr. 2, p.170.

BDD-A22234 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.233 (2026-09-14 14:14:11 UTC)

mai aprofundate din punct de vedere teologic, după o metodologie bine stabilită[3], lucrurile nu s-au mişcat foarte repede. Aceasta s-a întâmplat pe de o parte, datorită structurii interne a Comuniunii Anglicane[4] şi a situaţiei delicate în care se alfa până în anul 1990 majoritatea Bisericilor Ortodoxe, iar pe de altă parte şi datorită noilor situaţii şi evenimentelor din Comuniunea Anglicană[5], care în ansamblul ei a început să fie mai deschisă spre ideile protestante şi secularizate decât spre ideea de bază de la care a plecat şi anume întoarcerea la Biserica primară şi la învăţătura Sfinţilor Părinţi.

Dialogul bilateral Ortodox-Anglican are până în prezent patru etape:

1. *Prima etapă a dialogului* s-a desfăşurat între anii 1973-1976, şi a avut întâlniri ale *Comisiei Comune de Discuţii Doctrinare Anglicană-Ortodoxă* (Anglican-Orthodox Joint Doctrinal Discussions - A/OJDD) la Oxford, Anglia, 6-13 Iulie 1973 şi Moscova, U.R.S.S., 26 Iulie – 3 August 1976. La finalul acestei etape a fost adoptată Declaraţia de Acord de la Moscova din 1976.

2. *A doua etapă a dialogului* a fost între anii 1976-1984, dar începe cu o perioadă de criză între anii 1976-1978, datorită hotărârii Comuniunii Anglicane de a admite în treapta preoţiei şi femeile. Această decizie a surprins delegaţia ortodoxă care a dorit să schimbe caracterul dialogului dintr-unul de unire, într-unul de informare teologică. „Este evident că, în cazul în care dialogul continuă, caracterul său ar fi schimbat drastic.”[6], spunea arhiepiscopul ortodox Atenagora, co-preşedintele A/OJDD. Cu toate acestea, în Iulie 1979 Comitetul de Conducere al A/OJDD s-a întâlnit şi au convenit că scopul final al dialogului rămâne unitatea

[3] Potrivit Pr. Prof. Dr. Viorel Ionită, Dialogul Ortodox-Anglican a avut şi are cea mai bună metodologie în cadrul diologurilor bilaterale.

[4] În Biserica Anglicană există ideeia de comprehensibilitate, de atotcuprincere, care nu urmăreşte o singură direcţie. „Poziţia în Biserica Anglicană este una de o dificultate specială datorită raţiunilor de comprehensibilitate.....Ne-am angajat să trăim periculos, deoarece am învăţat lecţia comprehensibilităţii” , spunea episcopul de Liverpool, Dr. David. Este greu de înţeles şi de explicat uneori chiar şi pentru anglicani, nu doar pentru ortodocşi, acel “lipici” care încă le ţine împreună pe numeroasele fracţiuni, ramuri sau secţiuni anglicane. Bulgacov a perceput acestă comprehensibilitate ca fiind un lucru “foarte ambiguos şi foarte periculos şi dificil” , idee care a exprimat-o la o conferinţă din 1936 a Fellowship St. Alban and St. Sergius. Cu toate acestea diferenţele de opinie dintre ramurile anglicane nu au făcut să apară o ruptură foarte adâncă şi ireconciliabilă în Biserica Anglicană nici atunci când s-a discutat despre rolul episcopatului şi a euharistiei şi nici acum când se mai discută încă despre hirotonirea femeii, şi mai nou despre atitudinea libertină faţă de homosexualitate şi poziţia pe care trebuie s-o aibă Biserica faţă de natura umană.

[5] Hirotonirea femeilor ca preot practicată în SUA din 1944 şi în Europa din 1994, iar ridicarea în rangul de episcop în SUA din 1989 şi în Europa din 2013. La toate acestea se mai adaugă şi alegerea ca episcop a lui Gene Robinson în Biserica Episcopală din Statele Unite ale Americii în 2003, cunoscut pentru orientarea sa homosexuală. Nu trebuie uitată nici intercomuniunea pe care anglicanii o practică cu Biserica Veche Catolică, începută în 1920, şi cu luteranii scandinavi, dar şi relaţiile speciale pe care Biserica Anglicană le are cu sectele neoprotestante. Pe lângă toate acestea trebuie subliniat faptul că mai mult latura anglo-catolică (High Church), îşi doreşte cu ardoare o apropiere de ortodoxie, pe când celelalte două, anglicanii evenghelici (Low Church) şi anglicanii modernişti (Broad Church), ţin mult la ideile şi acţiunile protestante şi la teologia liberală şi modernistă.

[6] *The Dublin Agreed Statement 1984*, p.4;

BDD-A22234 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.233 (2026-09-14 14:14:11 UTC)

Bisericilor iar Comisia ar trebui să-şi continue activitatea. Pe parcursul celei de-a doua etape au existat întâlniri la Cambridge, Anglia, 25 Iulie – 1 August 1977; Mănăstirea Pendeli, Athena, Grecia, 12-19 Iunie 1978 la care s-a discutat mai mult problema hirotonirii femeilor şi a modului de continuare a dialogului. Apoi au urmat întâlnirile de la Lhadaff-Cardiff, Anglia, 14-21 Iulie 1980, unde Comitetul Director a hotărât ca întreaga comisie să-şi continue munca iar scopul ultim să rămână „unitatea Bisericilor[...]Nu vor fi negocieri imediate pentru comuniunea deplină. Când descoperirea diferenţelor pe diferite probleme va fi înţeleasă, deşi dureroasă, va fi văzută ca un pas necesar pe lungul drum spre unitatea pe care Dumnezeu o doreşte pentru Biserica Sa."[7] În raport se arată că spre deosebire de dialogul Anglican-Luteran şi Anglican-Reformat, care urmăreşte calea spre o unire organică sau comuniune deplină, dialogul cu ortodocşii este în primul stadiu, al cunoaşterii reciproce în credinţă. După aceasta, au urmat întâlnirile de la Canterbury, Anglia, 12-19 Iulie 1982; Odessa, U.R.S.S., 12-19 Septembrie 1983. În urma acestor întâlniri s-a adoptat Declaraţia de Acord de la Dublin din 1984.

3. *A treia etapă a dialogului* s-a derulat între anii 1984-2006 începe cu aceleaşi tensiuni, din aceleaşi motive ca şi cea de-a doua etapă, între anii 1984-1989. În anul 1989 Comisia îşi schimbă denumirea, co-preşedinţii şi o parte din participanţi, luând numele de Comisia Internaţională pentru Dialogul Teologic Anglican-Ortodox (the International Commission for Anglican – Orthodox Theological Dialogue-ICAOTD). După 1990 când majoritatea ţărilor Ortodoxe au ieşit de sub comunism întâlnirile ICAOTD au fost aproape anuale cu câteva excepţii. În anul 2006 a fost adoptată a treia Declaraţie de Acord, Biserica lui Dumnezeu Treimic -The Church of the Triune God, la Cipru.

4. *A parta etapă a dialogului* începe din 2006 şi se dezvoltă în prezent discutând despre antropologie. În prezent despre această etapă se spune că „este o conversaţie de încântare şi iluminare."[8] Din discuţiile pe care le-am avut cu mitropolitul Kallistos Ware al Diokleii, copreşedintele ICAOTD, într-un timp destul de scurt se va ajunge la un acord cu privire la poziţia ambelor Biserici despre înţelegerea teologică a persoanei umane, valoarea vieţii umane, demnitatea persoanei umane şi drepturile acesteia, teologia creaţiei şi persoana umană în creaţie, care trebuie să fie atitudinea ambelor Biserici despre eutanasie, avort, homosexualitate, etc.

Aşa cum s-a observat, nu după fiecare întâlnire s-a adoptat câte o declaraţie comună. Acestea au fost adoptate după o atentă şi profundă cercetare a temelor teologice, a problemelor doctrinare, care se impuneau la perioada respectivă.

---

[7] General Synod, The Anglican-Lutheran, Anglican-Reformed and Anglican-orthodox Dialogues: A Backgraound paper, A Report by the Board for Mission and Unity, p. 24.

[8] *The Cyprus Statement agreed by the International Commission for Anglican – Orthodox Theological Dialogue 2006*, The Anglican Communion Office, London, UK, 2006, p.10; Bogdan Lubardić, "The International Commission for Anglican-Orthodox Theological Dialogue: Assessment of its Work and Future Prospects", Nikolaos Asproulis et alii (eds.), *Orthodox Handbook on Ecumenism*, Regnum Books International, Oxford, 2014, p.490.

BDD-A22234 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.233 (2026-09-14 14:14:11 UTC)

Declaraţia de Acord de la Moscova (*The Moscow Statement Agreed*)[9] din 1976 este prima care deschide calea declaraţiilor comune. Până la semnarea declaraţiei, problemele teologice au fost analizare de trei sub-comisii separate, fiecare făcând propiile recomandări asupra temelor fixate. S-au analizat problemele ridicate de cele trei sub-comisii s-au modificat o serie de puncte şi apoi s-a încercat să se găsească o modalitate ca munca întregii comisii să poată fi prezentată şi asimilată de către cele două Biserici. Deşi s-a ajuns la o înţelegere pe anumite probleme totuşi comisia a avut şi are răspuderi limitate. Declaraţia de Acord are şapte secţiuni însumând treizeci şi două de paragrafe. Despre *Cunoaşterea lui Dumnezeu* s-au ridicat întrebări fundamentale ca: În ce sens este Dumnezeu revelat? Cât de mult este descoperită natura interioară a lui Dumnezeu oamenilor? Ce fel de unire este posibilă între Creator şi creatră? S-a arătat în urma dialogului că pe această temă nu există diferenţe fundamentale ci doar diferenţe de terminologie. Ortodocşii vorbind despre esenţa lui Dumnezeu şi energiile necreate.[10] Ambele Biserici afirmă că izvoarele Revelaţiei divine sunt: *Sfânta Scriptură* şi *Sfânta Tradiţie.*[11] Pentru ambele Biserici, Sfânta Scriptură este depozitara şi mijlocul de transmitere a Revelaţiei divine. S-a recunoscut şi se foloseşte acelaşi Canon al Sfintei Scripturi. Despre *Inspiraţie şi Revelaţie în Sfintele Scripturi* ambele Biserici au fost de acord că acest subiect „oferă Bisericilor noastre o bază solidă pentru apropiere."[12] În privinţa autorităţii şi interpretării Sfintei Scripturi şi a Sfintei Tradiţii totuşi s-au înregistrat puncte de vedere diferite şi pentru a se evita publicarea a două articole diferite s-a preferat folosirea unor termeni mai vagi ca: „Prin Sfânta Tradiţie înţelegem întrega viată a Bisericii în Duhul Sfânt."[13] Raportată la Sfânta Scriptură, Sfânta Tradiţie e considerată mai mult ca interpretă a Sfintei Scripturi şi mai puţin ca depozitară a aceleiaşi Revelaţii divine cuprinsă şi în Sfânta Scriptură. S-a subliniat aspectul statornic şi dinamic al Sfintei Tradiţii, dar nu s-a aprofundat discuţia în detaliu pentru a arăta care sunt limitele caracterului dinamic şi varietatea în ceea ce priveşte fiecare punct specific de doctrină.[14] Sinoadele Ecumenice sunt considerate ca fiind sub influienţa Duhului Sfânt, însă partea anglicană a pus accent mai mult decât pe primele patru sinoade ecumenice, „membrii ortodocşi considerând că acest lucru este în conflict cu

[9] Archimandrite Kalistos Ware &The Revd. Colin Davey, *Anglican-Orthodox Joint Doctrinal Commission, Anglican-Orthodox Dialogue: the Moscow Statement Agreed by the Anglican-Orthodox Joint Doctrinal Commission*, 1976,*with introductory and supporting material*, London, SPCK, 1977

[10] *Anglican-Orthodox Dialogue: the Moscow Statement Agreed by the Anglican-Orthodox Joint Doctrinal Commission*, 1976 par. 1-3; "The Knowledge of Gog- Three Theses" by the Truro sub-commission (AO/JDD.121A) dosar din arhiva personal a Pr. Prof. Hugh Wybrew.

[11] *Anglican-Orthodox Dialogue: the Moscow Statement Agreed by the Anglican-Orthodox Joint Doctrinal Commission*, 1976 par. 4-8; "Inspiration and Revelaţion in Holy Scryptures- Nine Principles"(AO/JDD.139, AO/JDD.121); dosare din arhiva personal a Pr. Prof. Hugh Wybrew.

[12] Archimandrite Kalistos Ware & The Revd. Colin Davey, *Anglican-Orthodox Joint Doctrinal Commission, Anglican-Orthodox Dialogue: the Moscow statement agreed by the Anglican-Orthodox* ..... p.37.

[13] Archimandrite Kalistos Ware and The Revd. Colin Davey, *Anglican-Orthodox Joint Doctrinal Commission, Anglican-Orthodox Dialogue: the Moscow Statement Agreed by the Anglican-Orthodox*..... p. 84.

[14] A*nglican-Orthodox Dialogue: the Moscow Statement Agreed by the Anglican-Orthodox Joint Doctrinal Commission*, 1976 par. 9-12.

BDD-A22234 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.233 (2026-09-14 14:14:11 UTC)

unitatea de credinţă ca un întreg."[15] Nerecunoaşterea ca importanţă a tuturor celor şapte Sinoade Ecumenice atrage după sine şi nerecunoaşterea cinstirii icoanelor şi a moaştelor. S-a accentuat faptul că Biserica este o comunitate euharistică şi că în fiecare celebrare euharistică locală unitatea vizibilă şi catolicitatea Bisericii este complet manifestă, însă nu s-a discutat în amănunt care este natura modificării elementelor euharistice şi nici aspectul sacrificial al Euharistiei.[16] Problema relaţiei dintre celebrant şi episcopul său şi a relaţiei dintre episcopi cere un studiu mai aprofundat. S-au făcut aceleaşi declaraţii vagi şi despre „înfailibilitatea" şi „îndefectibilitatea" eclesiologică şi a modului cum sunt ele privite de fiecare Biserică în parte.[17] În timpul conversaţiilor partea anglicană a fost de acord că adaosul *Filioque* a fost impus în Simbolul de Credinţă Niceean fără o consultare în prealabil a vre-unui sinod[18], lucru care a încântat partea ortodoxă şi a considerat că s-au pus baze positive pentru continuarea discuţiilor. Despre Sfânta Euharistie şi despre invocarea Sfântului Duh în Euharistie se folosesc aceeaşi termeni lipsiţi de claritate şi precizie. Deşi se subliniază de către ortodocşi că momentul central în Liturghie este Epicleza lucrul acesta nu se observă în mod practic şi din partea tuturor liturghiilor anglicane, chiar dacă toţi anglicanii sunt de acord că învocarea Duhului Sfânt este esenţială pentru Euharistie.[19]

Întrunirea de la Moscova a arătat că între cele două Biserici sunt puncte comune, multe diferenţe care pot fi reconciliate dar şi multe puncte rămase deschise care trebuie analizate cu foarte mare atenţie. Ca şi întindere şi aprofundare Declaraţia de la Moscova este cea mai scurtă şi mai puţin profundă. Primii trei ani au fost, aşa cum spuneau şi participanţii la comisie, „o cercetare pentru a descoperii termenii comuni şi ceea ce deja există"[20]între cele două Biserici. Declaraţia de la Moscova încearcă să descrie punctul de plecare, şi poartă autoritatea doar a comisiei care a produs-o, dar în acelaşi timp ilustrează posibilitatea de a deține o unitate în credință, care permite o varietate în expresiile teologice. La vremea respectivă, după adoptarea ei, a fost criticată de ambele părţi. Au fost voci care au spus că Declaraţia de Acord de la Moscova este de multe ori extrem de abstractă şi generală în declaraţiile sale, lucru de înţeles ţinând cont de faptul că dialogul se afla încă la început.

---

[15] Archimandrite Kalistos Ware & The Revd. Colin Davey, *Anglican-Orthodox Joint Doctrinal Commission, Anglican-Orthodox Dialogue: the Moscow Statement Agreed by the Anglican-Orthodox……*86; "Agreed Statement on the Autority of the Councile"(AO/JDD.119) dosar din arhiva personală a Pr. Prof. Hogh Wybrew

[16] A*nglican-Orthodox Dialogue: the Moscow Statement Agreed by the Anglican-Orthodox Joint Doctrinal Commission*, 1976 par. 22-27 ; "Statement on the Churchas a Euharistic Community, sub-commision 3, Garden City, N.Y. July 8-12, 1974" (AO/JDD.92) dosar din arhiva personal a Pr. Prof. Hugh Wybrew.

[17] Arhchbishop Basil of Brusseles, "Infallibility or Indefectibility?"(AO/JDD.111), dosar din arhiva personală a Pr. Prof. Hugh Wybrew.

[18] A*nglican-Orthodox Dialogue: the Moscow Statement Agreed by the Anglican-Orthodox Joint Doctrinal Commission*, 1976 par. 19-21; Canon E.Every, "The Filioque", (AO/JDD.74), Revd. Prof. J. Romanides, "The Filioque"(AO/JDD.166) dosare din arhiva personală a Pr. Prof. Hugh Wybrew

[19] A*nglican-Orthodox Dialogue: the Moscow Statement Agreed by the Anglican-Orthodox Joint Doctrinal Commission*, 1976, par. 29-32;"The Invocation of the Holy Spirit in the Euharist" sub-commission 3: Dartmouth House, July 14th to 18th , 1975(AO/JDD.123) dosar din arhiva personală a Pr. Prof. Hugh Wybrew.

[20] Archimandrite Kalistos Ware & The Revd. Colin Davey, *Anglican-Orthodox Joint Doctrinal Commission, Anglican-Orthodox Dialogue: the Moscow statement agreed by the Anglican-Orthodox* …….p.2.

BDD-A22234 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.233 (2026-09-14 14:14:11 UTC)

Declaraţia de Acord de la Dublin din 1984 este rezultatul a opt ani de dialog asupra anumitor aspecte de bază a credinţei, în care s-au prezentat, de această dată, cu mai mult curaj şi punctele comune dar şi cele rămase deschise. Declaraţia este un prilej pentru ambele Biserici de a scoate în evidenţă paşii care s-au făcut de la începutul dialogului. După ce se face o scurtă istorie a dialogului în care se subliniază „furtuna care a prevestit începutul iernii”[21] în ceea ce priveşte continuarea dialogului, datorită introducerii de către unele provincii anglicane a hiotonirii femeilor, este prezentată pe scurt evoluţia dialogului şi temele dezbătute, de cele trei sub-comisii, până la adoptarea noii declataţii. Temele evaluiază învătătura ambelor Biserici despre: Comuniunea Sfinţilor şi celor adormiţi; Biserica şi Bisericile; adaosul Filioque (Landaff 1980); Misterul Bisericii; Participarea în harul Sfintei Treimi şi Sfinţenia Creştină; Tradiţia, Cultul Creştin şi Menţinerea Credinţei Creştine (Geneva 1981 şi Canterbury 1982); Marturisirea, Evanghelizarea, şi Slujirea; Rugăciune, Icoane, şi Devotamentul Familiei (Odessa 1983).

La Dublin s-a finalizat raportul asupra temelor: Misterul Bisericii; Credinţa în Sfânta Treime, Rugăciune şi Sfinţenie; Cultul şi Tradiţia. Tot aici s-a adoptat, aşa cum s-a menţionat, şi cea de-a doua Declaraţie de Acord, care cuprinde rapoarte asupra tuturor temelor prezentate.

Cea mai mare secţiune din Declaraţia de la Dublin este ocupată de tema „*Misterul Bisericii*” care prezintă natura Bisericii, tema care este o premisă esenţială pentru progresul în dialogul Ortodox-Anglican. Secţiunea începe cu „*Abordări ale Tainei*”[22]:

„Trăim într-o lume profund divizată. Suntem conştienţi de faptul că lipsa de unitate creştină, care este contrară voinţei lui Dumnezeu şi un păcat împotriva naturii însăşi a Bisericii, a contribuit de multe ori la divizarea lumii. Ştim că Biserica este însărcinată cu un mesaj de reconciliere. Acest lucru ne conduce să căutăm unitate între noi, pentru a contribui la vindecarea diviziunilor omenirii şi pentru a fi împreună ca şi creştini care se confruntă cu dificultăţi şi presiuni şi ca martori ai adevărului lui Hristos într-o lume ostilă sau indiferentă.”[23]

Secţiunea continuă prin a sublinia unele dintre cele mai importante imagini ale Noului Testament ale Bisericii: trupul lui Hristos; reunirea mesianică; Noul Israel; templul sfânt al lui Dumnezeu; Mireasa lui Hristos.[24] Acestea sunt imagini, nu descrieri sau definiţii: pentru că „Misterul Bisericii” nu poate fi definit sau descris complet. În următoarele paragrafe se recunoaşte că situaţia creştinilor este una anormală datorită diviziunilor dintre ei, dar şi dorinţa de reunire aşa cum sunt şi atributele Bisericii. Biserica este una, pentru că:

„este un Domn, o credinţă, un botez,un Dumnezeu şi Tată al tuturor” (Efeseni 4: 5) şi participă la viaţa Sfintei Treimi, un Dumnezeu în trei persoane. Unitatea Bisericii este exprimată în credinţă comună şi în părtăşia Duhului Sfânt şi capata o formă concretă şi vizibilă în modul în care Biserica, adunată în jurul episcopului în săvârşirea împreună a Sfintei Euharistii, vesteşte moartea lui Hristos până când va veni (1 Cor. 11:26). Unirea creştinilor cu Hristos prin botez este o unitate de dragoste şi respect reciproc care transcende

[21] Anglican-Orthodox Dialogue, The Dublin Agreed Statement 1984, p. 3.
[22] Anglican-Orthodox Dialogue, The Dublin Agreed Statement 1984, par.2-7.
[23] Anglican-Orthodox Dialogue, The Dublin Agreed Statement 1984, p. 7.
[24] Anglican-Orthodox Dialogue, The Dublin Agreed Statement 1984, par. 8-17.

BDD-A22234 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.233 (2026-09-14 14:14:11 UTC)

diferentele rasiale, sociale şi sexuale (Gal. 3:28). Această unitate în Hristos este darul lui Dumnezeu pentru lume, prin intermediul caruia bărbatul şi femeia pot învăţa să trăiască în unitate unul cu altul, acceptându-se unul pe altul aşa cum Domnul Hristos i-a acceptat pe ei. ”[25]

Chiar dacă divisiunile nu distrug atributele Bisericii, una, sfântă, sobornicească şi apostolească, deteriorează unitatea de bază pe care o avem în Hristos şi dezbinarea împiedică misiunea faţă de lume dar şi relaţia cu lumea. În paragrafele despre artibutele Bisericii deşi s-a ajuns la acelaşi punct comun în ceea ce priveşte care sunt acestea, totuşi, modul cum sunt înţelese aceste atribute diferă. Din această cauză nu sunt însă foarte aprofundate atributele Bisericii, deşi, partea ortodoxă are o teologie destul de dezvoltată cu privire la sfinţenia, sobornicitatea şi apostolicitatea Bisericii Lui Hristos. În privinţa unităţii Bisericii, anglicanii sunt obişnuiţi să vadă diviziunile creştine în interiorul Bisericii.[26] Ei nu cred că numai ei sunt o Biserică adevărată, dar cred că fac parte din Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească. Ortodocşii cred că Biserica Ortodoxă este singura Biserică adevărată a lui Hristos, care, ca trupul Său, nu este şi nu poate fi divizată. „Dar, în acelaşi timp, îi văd pe anglicani ca fraţi şi surori în Hristos care sunt în căutare împreună cu ei a unirii tuturor creştinilor într-o singură Biserică.”[27] Sfinţenia este văzută în mod diferit de ele două părţi implicate în dialog. În timp ce anglicanii cred că „Creştinii sunt chemaţi să fie sfinţi. Dar aceasta este doar în parte o realitate, pentru că rămâne în parte o vocaţie care să fie împlinită. Biserica este o realitate divină; este, de asemenea o instituţie umană. Ca atare, nu este deloc încă sfântă. Este în conformitate cu această lume urmând liniile de divizare culturală, politică şi socială...”[28] Ortodocşii consideră că în timp ce membrii Bisericii luptătoare, bisericii de pe pământ, sunt păcătoşi, nu cred că ar trebui ca păcătoşnia acestora să fie atribuită şi Bisericii ca trup al lui Hristos unde locuieşte Duhul Sfânt. Despre sobornicitatea Bisericii, partea anglicană vede doar jumătate din înăţătura ortodoxă, doar ca întindere teritorială. Nu s-a discutat până acum care este atitudinea ambelor Biserici faţă de comunităţile care nu au păstrat succesiunea apostolică într-o formă exterioară şi vizibilă. Nu s-a discutat care este punctul de vedere ortodox faţă de valabilitatea hirotoniilor anglicane. Nu s-a ajuns la un acord cu privire la posibilitatea hirotonirii femeilor. Ortodocşii afirmă că o astfel de hirotonire este imposibilă, deoarece este contrară Scripturii şi Tradiţiei.[29] Cu acest punct de vedere fiind de acord şi unii anglicani. Alţii cred, însă, că este posibilă, şi chiar de dorit în prezent.[30]

---

[25] Anglican-Orthodox Dialogue, The Dublin Agreed Statement 1984, par. 8.

[26] Anglicanii sunt adepţii teoriei Ramurilor care consideră că denominaţiunile creştine sunt egale între ele, iar diferenţele dintre ele sunt doar rezultatul unor simple circumstanţe pământeşti, născute din deosebirile dintre civilizaţii. Teorie Ramurilor nu este acceptată de Biserica Ortodoxă, acest lucru a fost subliniat de fiecare dată de Biserica Ortodoxă indiferent de dialogul pe care l-a purtat şi cu cine l-a purtat.

[27] Anglican-Orthodox Dialogue, The Dublin Agreed Statement 1984, par.9.

[28] Revd. Hugh Wybrew, “The Mystery of the Church in the Dublin Agreed Statement”, în Sobornost, vol. 8, nr.1, 1986, p. 19.

[29] Prof. N. Chiţescu, *The Ordinaţion of Women from an Othodox point of View,* (AO/JDD.186) dosar din arhiva personal a Pr. Prof. Hugh Wybrew.

[30] În privinţa hirotonirii femeilor un raport al Anglican Consultative Councile arată că în Biserica Anglicană din Canada în 1975 în Sinodul Genereal 189 de membri au fost pentru şi 56 împotrivă, în 1972 în Biserica

BDD-A22234 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.233 (2026-09-14 14:14:11 UTC)

Comuniunea şi Intercomuniunea[31] este un alt punct atins în cadrul Declaraţiei, însă, şi aici înţelegerea diferă fundamental. Spre deosebire de anglicani, care consideră intercomuniunea[32] ca o cale spre unitate, relativizând prin aceasta atât ideea de comuniune, cât şi cea de unitate a credinţei, Biserica Ortodoxă consideră că aceasta

„ ....implică o unitate mistică şi sfinţitoare creată de Trupul şi Sângele lui Hristos, ceea ce îi face „un trup şi un sânge (σύσσωμοι καî σύναιμοι) cu Hristos" şi, prin urmare, ei nu pot avea o învăţătură de credinţă diferită. Poate exista „comuniune" doar între bisericile locale care au o unitate de credinţă, de slujire şi de taine. Din acest motiv, conceptul de „intercomuniune" nu are nici un loc în eclesiologia ortodoxă."[33]

Secţiunea „*Conducerea extinsă în Biserică*"[34] este unul dintre punctele care nu a avut nici o problemă. Ambele Biserici şi-au arătat înţelegerea în ceea ce priveşte lipsa de temei revelaţional a primatului juridic şi a infailibilităţii papale, afirmate de Biserica Romano-Catolică; ambele Biserici recunosc, în schimb, un primat de onoare (ex. Patriarhul ecumenic în cadrul Ortodoxiei sau arhiepiscopul de Canterbury în cel al Comuniunii Anglicane)[35].

Secţiunea finală este „*Mărturie, Evanghelizare şi Slujire*"[36]. Este o declaraţie echilibrată cu privire la misiunea Bisericii, în care toate cele trei elemente sunt bine inter-legate şi lucrează împreună. Misiunea lui Hristos

„*Aceasta mişcare* (dinspre Dumnezeu spre lume) *se prelungeste în Biserică, Trupul lui Hristos, când prin puterea Duhului Sfânt ea răspunde chemarii lui Dumnezeu şi se oferă pe sine ca mărturisire şi slujire pentru lume . Marturia şi propovaduirea Bisericii cheamă oamenii să audă vestea bună şi să primească harul mântuitor al lui Hristos. Activitatea misionara este inima bisericii apostolice, aşa cum arderea e esenta focului. Misiunea nu e doar o preocupare oarecare a Bisericii, sau un departament al institutiei bisericesti. Membrii Bisericii vor fi judecaţi în cele din urmă şi în funcţie de implicarea lor în dialogul cu cei necredincioşi. Evanghelizara aproapelui ii priveşte pe laicil şi clerici deopotrivă. Misiunea Bisericii include, de asemenea, slujirea întregii lumi, care aduce vindecarea, iertarea, iubirea şi compasiunea lui Hristos pentru cei în nevoi, pentru cei afectati de războaie şi conflicte şi cei aflati sub stăpânirea păcatului şi a răului."*[37]

Finalul Declaraţiei de la Dublin cu privire la Biserică ne aduce înapoi de unde a început. Biserica nu este o entitate statică, autonomă: ea există pentru a fi un instrument pentru scopul lui Dumnezeu cu lumea, un semn şi primele roade ale Împărăţiei Sale; este

---

Episcopaliană din SUA , 74 de membrii ai Sinodului au fost pentru, 61 împotrivă şi 5 abţineri; în anul 1977 în Biserica Anglicană din Australia, 107 membrii ai Simodului General au fost pentru şi 72 împotrivă; Biserica Angliei 117 voturi pentru, 74 împotrivă şi 3 abţineti; Provincia din Africa Centrală în 1976 a votat împotriva hirotoniilor femeilor cu 40 de voturi la 14; Provincia din Sudul Pacificului deşi nu a găsit impedimente scripturistice pentru hirotonirea femeilor nu va recomanda acet lucru în regiunea lor şi nici nu va acorda dreptul vreunei femei preot care va veni în regiune să slujească.(Ordinaţion of women to the Priesthood; Anglican Decision and Reports, 1966-1977 A/RCOWC.1)

[31] Anglican-Orthodox Dialogue, The Dublin Agreed Statement 1984, par. 18-20.

[32]Problemă tratată îndeosebi la: Cambridge (subcomisia "Truro"), 1977, Llandaff - Cardiff, 1980, Dublin, 1984.

[33] Anglican-Orthodox Dialogue, The Dublin Agreed Statement 1984, par. 20.

[34] Anglican-Orthodox Dialogue, The Dublin Agreed Statement 1984, par. 21-30.

[35] *Autority and Primacy*,(AO/JDD.281) dosar din arhiva personală a Pr. Prof. Hugh Wybrew.

[36]Anglican-Orthodox Dialogue, The Dublin Agreed Statement 1984, par. 31-35.

[37]Anglican-Orthodox Dialogue, The Dublin Agreed Statement 1984, par. 32.

BDD-A22234 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.233 (2026-09-14 14:14:11 UTC)

chemată să întruchipeze slujirea lui Hristos pentru lume. Dacă toate Bisericile şi membrii lor înţeleg şi trăiesc pe deplin acest adevăr, toate Bisericile ar fi mai aproape de unitate.

A doua parte a Declaraţiei se numeşte *„Credinţa în Sfânta Treime, Rugăciune şi Sfinţenie”*[38]. Este prezentată în mare învătătura ortodoxă despre Sfânta Treime având temei scripturistic şi patristic şi faptul că ambele Biserici afirmă că la baza rugăciunii şi sfinţirii stă harul Sfintei Treimi. Se pune accent pe rugăciune cu formele şi denumirile ei diferite, atât în cadrul cultului divin public cât şi pe cea personală, care este o parte integrală a vieţii tuturor creştinilor. Este ridică din nou problema adaosului *Filioque*, deoarece, deşi în prima Declaraţie de Acord de la Moscova s-a admis scoaterea lui din Crez, de către partea anglicană, lucrul acesta nu s-a întâmplat. Anglicanii încearcă să prezinte această purcedere a Duhului şi de la Fiul ca nefiind una cauzală şi că „ar trebui să se facă o distincţie între două sensuri de purcedere, una prin care Tatăl determină existenţa Duhului, iar cealaltă prin care Duhul străluceşte de la Tatăl şi de la Fiul”[39], considerând adaosul Filioque ca o declaraţie teologică valabilă, nu ca o dogma. Ortodocşii însă consideră adausul ca inacceptabil, dar reţin că, potrivit unor Părinţi Răsăriteni, utilizarea Filioque în teologia latină timpurie poate fi înţeleasă într-un sens ortodox.[40]

Ultima parte a Declaraţiei de Acord de la Dublin se nume *„Cult şi Tradiţie”*[41]. De data aceasta se face o aprofundare a temei despte tradiţie, observându-se din partea anglicanilor, pe de o parte, o limitare a acesteia ca extensiune la deciziile primelor patru Sinoade ecumenice, iar pe de altă parte, se afirmă continuitatea ei până astăzi, fără a se face distincţie de valoare şi autoritate între aspectul statornic al Sfintei Tradiţii şi cel dinamic; de aici şi lipsa de precizie în terminologie, vorbind când de Tradiţie, când de tradiţii, în aceeaşi accepţiune. Privitor la cinstirea Sfinţilor, a Maicii Domnului, a Sfintelor icoane şi a practicării rugăciunii pentru morţi[42], teoretic, Biserica Anglicană, în urma contactelor cu ortodocşii, le acceptă, evidenţiind chiar legătura dintre mariologie, hristologie şi eclesiologie.

„În cele din urmă anul liturgic cuprinde sărbătorile Sfintei Fecioare Maria, Maica Domnului, şi a sfinţilor, martori astfel ai adevărul dogmatic că Hristos, Capul Bisericii, rămâne mereu unit cu membrii corpului său şi că nu există nici o separare între Biserica luptătoare şi triumfătoare. „Minunat este Domnul întru sfinţii săi” iar în comuniunea sfinţilor vedem din nou puterea învierii în viaţa şi tradiţia Bisericii distrugând moartea şi transfigurând timpul.”[43]

Teologia icoanei este prezentată în legătură cu întruparea Fiului lui Dumnezeu, ca o ilustrare vie a acesteia, iar rugăciunile pentru morţi sunt prezentate drept expresie directă a comuniunii sfinţilor. Impresia Declaraţiei este că anglicanii au aceeaşi poziţie, pe această temă, ca şi ortodocşii.Totuşi, la o cercetare mai atentă, se poate constata că acordul realizat, cu privire la aceste puncte, nu este deplin, iar poziţia anglicană rămâne în continuare tributară tradiţiei protestante. Biserica Anglicană nu trece dincolo de aspectul teoretic, întrucât aceste

[38]Anglican-Orthodox Dialogue, The Dublin Agreed Statement 1984, par. 36-46.
[39]Anglican-Orthodox Dialogue, The Dublin Agreed Statement 1984, p. 8.
[40]Anglican-Orthodox Dialogue, The Dublin Agreed Statement 1984, par. 44-46.
[41] Anglican-Orthodox Dialog, The Dublin Agreed Statement 1984, par.47-87.
[42] A fost abordată îndeosebit la: Belgrad, 1966, Oxford, 1973, Rm. Vâlcea, 1974, Moscova, 1976, Cambridge (subcomisia "Sf. Alban"), 1977, Llandaff-Cardiff, 1980, Canterbury, 1982, Odessa, 1983, Dublin, 1984
[43] Anglican-Orthodox Dialogue, The Dublin Agreed Statement 1984, par. 62.

BDD-A22234 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.233 (2026-09-14 14:14:11 UTC)

puncte de doctrină nu-şi găsesc confirmarea în practică.[44] Astfel, în cadrul actelor de cult ale Bisericii Anglicane, invocarea sfinţilor este doar sporadică, iar cu privire la icoane, se evidenţiază mai ales rolul educativ al acestora, ignorând aproape total aspectul harismatic pe care acestea îl implică, precum şi venerarea lor. Progresul care s-a înregistrat, totuşi, în această direcţie reprezintă paşi importanţi pentru realizarea, în viitor, a unui consens deplin cu anglicanii. În înfăptuirea acestui deziderat, receptarea deplină de către partea anglicană a hotărârilor Sinodului al şaptelea ecumenic ar fi de mare importanţă, în acest dialog.

Declataţia de Acord de la Cipru - The Church of Triun God, este cea mai mare ca întindere şi consistenţă. Cuprinde nouă secţiuni şi două sute optzeci şi unu de paragrafe. Declaraţia prezintă punctul de vedere cu privire la natura Bisericii. Subliniază participarea Bisericii în viaţa Sfintei Treimi, reflectând multe lucruri trinitare şi eclesiologice contemporane. De la început se afirmă că:

„părtășia sau comuniunea (koinonia) din viața Bisericii reflectă comuniunea care este însăşi viața divină, viața Sfintei Treimi. Acest lucru nu este descoterirea unei realități la distanță de noi, în comuniunea Bisericii ne împărtășim din viața divină. Comuniunea manifestată în viața Bisericii are la baza sa comuniunea trinitară, care este modelul și scopul final. Iar comuniunea persoanelor Sfintei Treimi creează, structurează și expune misterul comuniunii trăit în Biserică. În și prin Biserică cunoaştem Sfânta Treime și prin Sfânta Treime înțelegem Biserica, deoarece "Biserica este plină de Treime" (Origen, Fragment pe Psalmul 23,1, PG12, 1265)”[45]

Ca şi Sfânta Treime, Biserica este o comuniune de persoane unite în dragoste. Această comuniune este exprimată și realizată în celebrarea Euharistiei: „Euharistia zidește trupul lui Hristos ca un singur organism care transcende diversitatea rasială, socială și culturală a membrilor săi, precum și dezvăluie și realizează darul comuniunii trinitare dat Bisericii de Duhul Sfânt. [...]Biserica ca instituție ar trebui să fie întotdeauna un semn vizibil a realității ei interioare, ca misterul comuniunii cu și în Sfânta Treime.”[46] Declarația urmărește, de asemenea, să stabilească din nou problema *Filioque*. În timp ce în linii mari sunt subliniate opiniile tradiționale răsăritene pe această temă, se observă că, „sunt totuși pericole în afirmația unilaterală sau polemică a doctrinei de răsărit că Duhul purcede „de la Tatăl singur”. Așa cum am spus deja, unii susțin că teologia patristică greacă nu a negat un fel de dependență a Duhului în Fiul, în imanența Treimică. Este cu siguranță adevărat că nu putem gândi purederea Duhului de la Tatăl, fără a recunoaște că Tatăl este Tatăl Fiului, la fel cum nu putem uita că Tatăl, care naște pe Fiul este de asemenea cel care purcede mai departe Duhul. Duhul nu trece de la o persoană divină izolată, ci de la o persoană, un Tată veșnic legat de un Fiu.”(I.19.) La sfârşitul secţiunii a doua, *„Hristos, Duhul şi Biserica”*, sunt trase concluziile în legătură Filoque:

„Am încercat să arătăm că anglicani și ortodocși sunt de acord cu privire la inadecvențele Filioque și asupra necesității de a dezvolta Hristologia și Pnevmatologia în cea

[44] *Anglican Ortodox Dialogue. The Dublin Agreed Statement…,* p. 48.
[45] *The Church of Triun God,* secţiunea I, par. 3.
[46] *The Church of Triun God,* (I.12.)

BDD-A22234 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.233 (2026-09-14 14:14:11 UTC)

mai strânsă legătură posibilă. Lăsând deoparte Filioque, nu se poate nega relaţia reciprocă a Fiului şi a Duhului, în viaţa veşnică a Sfintei Treimi, la fel ca şi în iconomia mântuirii.

Dacă teologia noastră trinitară exprimă pe deplin relaţia reciprocă a celor trei Persoane divine, putem mărturisi în mod corespunzător legătura inseparabilă dintre lucrările Fiului şi lucrarea Duhului Sfânt în realizarea mântuirii noastre, fără a recurge la Filioque. Nu ar trebui să căutăm să înţelegem pe Fiul şi pe Duhul izolat unul de altul. Asta ar nega viziunea fundamentală a credinţei noastre trinitare „[47]

Se observă încă dependenţa anglicanilor de gândirea teologiei catolice şi imposibilitatea sau nedorinţa de a recepta ceea ce au recunoscut şi în anterioarele Declaraţii de Acord. Până astăzi adaosul Filioque nu a fost îndepărtat din Crez deşi în toate Declaraţiile de Acord se recunoaşte întroducerea lui fără nici o autoritate, iar opinia catolică ca fiind o teleogumenă şi nu o dogmă. Deşi unii teologi, mai cu seamă anglicani sunt de părere că această declaraţie cu privire la Filioque „este o exprimare echilibrată şi o contribuţie valoroasă”[48], cred că mai degrabă este o modalitate de a privi adaosul Filioque prin iconomie de către delagaţia ortodoxă.

Eclesiologia Trinitară prezintă faptul că: „Biserica este atât o realitate locală cât şi universală. Aşa cum Dumnezeu unul este o comuniune de trei persoane, astfel încât Biserica universală este o comuniune în Hristos de multe biserici locale. Ea nu este o asociaţie de părţi separate. Relaţia dintre biserica locală şi Biserica universală este determinată de revelaţia vieţii Sfintei Treimi.”(I.23.) Bisericile locale nu sunt părţi, nici derivate din Biserica universală; mai degrabă, ele constituie „o, Biserică sfântă, catolică şi apostolică.” Viaţa Biserici Ortodoxe cât şi a Bisericii Anglicane este organizată pe baza bisericilor locale naţionale sau regionale. Declaraţia stabileşte această structură eclesiologică, în contrast cu structura centralizată a Bisericii Romano-Catolice, afirmând cu tărie acest lucru pe baza teologiei trinitare:

„Aşa cum există o singură natura a lui Dumnezeu, nu în mod abstract, ci doar în cele trei Persoane, aşa există Biserica universală doar ca o comuniune de biserici locale. În acest sens, există o convergenţă între ortodocşi şi anglicani în înţelegerea Bisericii. Ortodocşi şi anglicani sunt de acord în respingerea unei singure autorităţi centralizate în Biserică. Acest lucru nu se datorează motivelor locale şi culturale, ci din motive profund teologice.”[49]

Problema unui primat universal a fost discutată şi în anterioara Declaraţie, iar acum este pe ordinea de zi a dialogului ortodox-romano-catolic. Va fi foarte interesant să vedem ce concluzii va emite Comisia de dialog Ortodoxă-Romano-Catolică cu privire la acest subiect, mai ales că în ultimii ani, au existat unele dezbateri în cadrul Bisericii Romano-Catolice despre relaţia dintre bisericile locale şi Biserica universală. Într-un schimb de articole în urmă cu câţiva ani, fostul Papă, Benedict al XVI-lea, a apărat prioritatea Bisericii universale asupra bisericilor locale, în timp ce Cardinalul Walter Kasper, responsabil al Consiliului Unităţii

[47] *The Church of Triun God*, (II. 46, 47.)
[48] Pr. Prof. Hugh Wybrew, *Anglican-Orthodox Theological Dialogue: 'The Church of the Triune God'*, lucrare în mss.
[49] *The Church of Triun God, (I.25)*

BDD-A22234 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.233 (2026-09-14 14:14:11 UTC)

Creştine din Roma, a susţinut o vedere foarte asemănătoare cu cea a Comisiei Anglican-Ortodoxă.

Sub titlul „*Hristos, umanitatea şi Biserica"* Declaraţia prezintă relaţia dintre credinţă şi cultura creştină. Aceasta este o întrebare importantă pentru toţi creştinii, şi una deosebit de relevantă pentru problema hirotonirii femeilor. Declaraţia face remarci asupra unor puncte importante în ceea ce priveşte relaţia Bisericii cu a culturilor în care a trăit şi în care trăieşte în prezent. Se afirmă că hristologia este dezvoltată mereu în relaţie cu o anumită cultură sau grup de culturi. Distincţia dintre Evanghelie şi cultură nu trebuie să fie ignorată sau neclară. Ar trebui să existe o interacţiune puternică şi dialog între ele. Definiţiile doctrinare particulare nu sunt în mod necesar limitate la culturile în care apar. Afirmaţiile Noului Testament şi ale Sinoadelor Ecumenice despre Iisus Hristos, ca fiind cu adevărat Dumnezeu şi cu adevărat om, rămân fundaţia, punctul de bază a vieţii Bisericii şi propovăduirea Evangheliei în fiecare cultură şi în fiecare epocă. În acelaşi timp, culturile influienţează exprimarea Evangheliei şi hristologiei, şi poate împrima în Biserică ascultarea Evanghelie într-o lumină nouă.

„Creştinii trebuie să abordeze particularitatea fiecărei culturi în care aceştia încearcă să dea mărturie despre auto-descoperirea lui Dumnezeu Treimic în Iisus Hristos şi Duhul Sfânt. Creştinii au o responsabilitate principală pentru exprimarea Evangheliei lui Iisus Hristos în mediul lor cultural ... Este necesar un proces de discernământ, pentru care biserica locală este răspunzătoare faţă de Iisus Hristos şi responsabilă faţă de întreaga Biserică. Exprimarea hristologiei în cult, învăţătura şi artele într-o anumită cultură trebuie să fie văzute cu simpatie, dar critic, pentru a discerne dacă rămân fidele Scripturii şi se încadrează în tradiţia vie a Bisericii. Acelaşi proces de discernământ este necesar în dialogurile noastre ecumenice, astfel încât să putem discerne unii altora rămânerea în credinţă."[50]

Declaraţia de la Cipru include o discutie şi pe tema *Episcop, episcopos şi întâietatea în Biserică*[51]. Acesta subliniază că biserica locală a fost modul primar eclesiastic. Documentul prezintă deasemenea succesiunea apostolică şi ca o succesiune de comunităţi reprezentate de episcopul lor în sinoade, ca un mijloc de menţinere a unităţii lor în credinţă, iar pe episcop ca preşedintele normal al adunării euharistice. În acest sens „*The Church of Triun God*" provocă ambele biserici pentru a examina practica lor curentă faţă de episcopat. Se recunoaşte, de asemenea, că există o diferenţă între modul în care anglicani şi ortodocşi practică sinodalitatea. În timp ce ortodocşii consideră episcopul în sinod ca reprezentând întreaga comunitate, practica anglicană dă laicilor, precum şi clerului un loc important în structurile sinodale şi în viaţa Bisericii.

O parte destul de delicată în document este secţiunea VII: *Femei şi Bărbaţi, Taine şi Biserica* (*Women and Men, Ministries and the Church*) unde se analizează hirotonia femeilor în treapta de preot şi episcop. Trebuie să remarcăm faptul că discutarea acestui aspect în a treia fază a dialogului a avut loc într-o atmosferă foarte diferită de cea ce s-a obişnuit în discuţiile anterioare. În loc de confruntare, a existat dorinţa de a dezbate problema din punct de vedere teologic, precum şi încercarea de a se evalua importanţa dezacordului. În această secţiune se analizează secţiunile anterioare ale umanităţii inclusive a lui Hristos, Hristos şi

[50] *The Church of Triun God, (III, 37)*
[51] *The Church of Triun God*, secţiunea V.

BDD-A22234 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.233 (2026-09-14 14:14:11 UTC)

cultură, precum și egalitatea între bărbați și femei în poporul escatologic al lui Dumnezeu reînnoit în identitatea Sa în celebrarea Euharistiei. Anglicani și ortodocși, totuși, trag concluzii diferite la aceste premise convenite. Punctul de vedere anglican este exprimat în acest paragraf:

„În lumina a ceea ce s-a spus mai sus despre transformarea bărbaţilor şi femeilor în noua viață a împărăției, mulți anglicani susțin că există motive teologice serioase pentru hirotonirea femeilor ca și a bărbaților la preoție și la slujirea prezidențială de preot și episcop, sau cel puțin că nu există motive teologice imperioase împotriva acestui lucru."[52]

Trebuie subliniat faptul că punctul de vedere ortodox, pe acest subiect în Declarația de Acord de la Cipru, este mult mai nuanțat decât reacțiile ortodoxe anterioare din 1997 și în anii imediat următori. Astfel partea ortodoxă susţine că mântuirea prin Hristos este dată la fel şi bărbaţilor şi femeilor, totuşi ei sunt diferiţi în ceea ce implică slujirea lor în viaţa internă a Bisericii şi nu vad nici un motiv teologic convingător pentru care Anglicanii, dar şi alte Biserici Occidentale se abat de la tradiţia Bisericii şi au trecut la hirotonirea femeilor. Motivele prezentate sunt după cum urmează:

i. *„Săvârşitorul Euharistiei acționează în persona Hristică. Deși Hristos, în persoana căruia acţionează săvârsitorul euharistic este eshatologic Hristos, nu avem voie să înţelegem din aceasta, fără o examinare mai profundă a problemei, că masculinitatea nu este natura sa specifică umană, și prin aceasta o parte din identitatea Sa. Precizând că „în Hristos nu mai este nici bărbat, nici femeie" Pavel, în funcție de context arată clar că s-a referit la situația care rezultă din botez, în timp ce Maxim Mărturisitorul vorbește despre depășirea diviziunii și conflictul între sexe și nu de eliminarea finală a diferenței lor. Această chestiune, ortodocșii cred, că ar fi trebuit să fi fost luată în considerare mai profund, înainte ca orice decizie să fie luată și să se acționeze pentru hirotonirea femeilor, în special în contextul dialogului ecumenic.*

ii. *Deși Biserica trebuie să asculte societatea și așteptările sale, considerațiile sociologice nu sunt suficiente pentru a justifica inovațiile referitoare la slujirea Bisericii, în special în forma sa euharistică. Considerațiile teologice și ecleziologice sunt mai decisive. În ceea ce privește hirotonirea femeilor în treapta de preot, ortodocșii nu simt că fac o nedreptate femeilor prin a nu le hirotonirii, deoarece hirotonirea nu implică exercitarea unei fel de putere (potestas), dar este un serviciu specific comunității. Femeile, la fel ca mulți alți membri laici ai Bisericii, au propriile lor slujiri, care nu sunt în nici un fel inferioare față de taina hirotonirii.*

iii. *Ortodocșii cred că, în contextul dialogului ecumenic în curs de desfășurare, probleme de o asemenea gravitate și importanță ca hirotonirea femeilor la preoție necesită o examinare teologică profundă. Costul schismei sau a perpetuării diviziunilor este prea mare pentru a compensa orice beneficii pastorale care pot rezulta dintr-o*

[52] *The Church of Triun God, (VII.36).*

BDD-A22234 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.233 (2026-09-14 14:14:11 UTC)

astfel de inovație. În timp ce apreciază motivația pastorală care a condus Comuniunea Anglicană să hirotonească femei la preoție, ortodocșii cred că dimensiunea teologică a acestei chestiuni rămâne deschisă, și merită în continuare o atenție profundă și studiu în dialogul ecumenic"[53]

Aşa cum reiese din Declaraţie, problema hirotoniilor femeilor rămâne deschisă, mai ales că în aceată problemă nu există nici o învăţătură sinodală. Este necesară o examinare suplimentară pentru a se stabili dacă hirotonirea femeilor constituie, din punct de vedere ortodox, o abatere de la învăţătura Mântutorului şi a Sfinţilor Apostoli. Dacă aceasta este o îndepărtare de învăţătura creştină primară, atunci ruptura dintre cele două Biserici se adânceşte din ce în ce mai mult, iar atitudinea anglicană pe această problemă nu a făcut decât să dărâme tot ce s-a realizat bun în acest dialog, iar dacă nu, să se anlizeze în ce măsură hirotonia femeilor în Comuniunea Anglicană afectează comuniunea care se urmăreşte să se realizeze cu Biserica Ortodoxă. Dacă diferențele pe această problemă pot fi acceptate în interiorul dialogului, deşi este greu de crezut acest lucru, atunci anglicani şi ortodocşi pot şi trebuie să lămurească şi alte probleme în etapele următoare pentru a rezolva apropierea dintre ei.

Trebuie prezentat şi faptul că în ultimii douăzeci, treizeci de ani de când a apărut această problemă, atitudinea ortodocşilor a început să se schimbe. În 1996 a existat o consultare care a avut loc între teologii ortodocşi şi vechii catolici despre subiectul *„Imaginea lui Hristos şi Genul"*. Lucrările prezentate în cadrul consultării, în care multi teologi greci şi-au exprimat punctul de vedere, au fost publicate iar cei care au luat parte la consultare nu au văzut nici un motiv teologic împotriva hirotoniilor femeilor.[54] Lucrările publicate de către Comisia Ortodoxă-Veche Catolică au devenit unul din documentele oficiale ale dialogului anglican-ortodox. Există teologi din alte biserici ortodoxe care au un punct de vedere similar.

Mai trebuie precizat şi că există un contrast considerabil între punctul de vedere ortodox exprimat în Declarația de Acord de la Cipru şi atitudinea oficială a Bisericii Romano-Catolice. Papa, Ioan Paul al II-lea, a declarat că Biserica nu are autoritatea să facă orice schimbare în tradiția Bisericii şi că doar bărbaţii pot fi hirotoniţi la preoție şi episcopat. El chiar a interzis discutarea problemei în Biserica Romano-Catolică.[55]

Ultimele două secțiuni ale Declaraţiei iau în discuţie subiectele: *Erezie, Schismă şi Biserică; Recepție în Biserică*. Primul subiect are strânsă legătură cu hirotonia femeilor deoarece unii au socotit hirotonirea femeilor ca erezie. Comisia precizează ce este o erezie şi când trebuie folosit acest termen. S-a ajuns la un acord de ambele părţi că „utilizarea

[53] *The Church of Triun God, (VII.37).*

[54] Vezi:Urs Von Arx & Anastasios Kallis, "Common Considerations:The Orthodox-Old Catholic Consultation on the Role of Women in the Church and the Ordination of Women as an Ecumenical Issue", în *Anglican Theological Review*(LXXXIV) Summer 2002, nr.3, pp.501-503; Peter-Ben Smit, *A Dialogue of Paradoxes: Orthodox—Old CatholicDialogue,* <*http://www.academia.edu/6700785/A_Dialogue_of_Paradoxes_Orthodox_Old_Catholic_Dialogue_in_Katya_Tolstaya_ed._Orthodox_Paradoxes_Leiden_Brill_2014*, >, *23.02.2015;*

[55] Pr. Prof. Hugh Wybrew, Anglican-Orthodox Theological Dialogue: "The Church of the Triune God",lucrare în mss. p.8.

BDD-A22234 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.233 (2026-09-14 14:14:11 UTC)

imprecisă şi imprudentă a cuvântului „erezie” poate conduce la percepţia că cuvântul este mai mult o problemă decât un ajutor în relaţia cu retratările teologice emergente sau reconsiderările şi recuperarea anumitor practici”(VIII.6.). Se sugerează că termenul ar trebui să fie utilizat numai în sensul său clasic, adică o negare a credinţei apostolice. Această afirmaţie este importantă, având în vedere că Declaraţia însistă pe biserica locală ca manifestare într-un timp dat şi loc a Bisericii catolice. Bisericile locale din diferite părţi ale lumii trebuie să proclame Evanghelia în diferite situaţii culturale, însă mesajul Evengheliei explicat şi prin Sfânta Tradiţie nu trebuie schimbat pentru a fi adecvat unei situaţii sociale sau culturale pentru diferitele biserici creştine. Diversitatea legitimă a bisericilor locale, nu trebuie să afecteze relaţia cu celelalte biserici.

Declaraţia subliniază că există o distincţie între primirea de noi idei şi cea de practici noi. Prima poate fi un proces de lungă durată, care nu afectează structurile Bisericii. Cea din urmă afectează imediat aceste structuri. Printre acestea Declaraţia include şi hirotonirea femeilor. Paragraful de încheiere accentuiază că astfel de evoluţii structurale într-o singură biserică poate cauza probleme pentru alte biserici dar, din nou afirmă că hirotonirea femeilor este o chestiune teologică deschisă:

„Dacă astfel de hirotonii contrazic sau nu învăţătura dogmatică a Bisericii, riscând să devină în acest fel eretice, poate rămâne un subiect deschis, în perspectiva unei receptari care poate evolua în timp. Dar recunoaşterea şi acceptarea hirotoniei în cazul femeilor preoţi şi episcopi este o chestiune care priveşte viaţa practică a comunităţilor ecleziale implicate, inclusiv comuniunea sacramentală. Dacă problemele de credinţă pot face obiectul unor discuţii lungi, probleme legate de ierahie şi slujire sunt probleme practice, care afectează în mod direct acceptarea reciprocă. Din acest punct de vedere hirotonirea femeilor ca episcopi este mai problematică în ceea ce priveşte acceptarea mutuala decât hirotonirea lor ca preoti, pentru că bisericile pastorite de acelasi episcop îşi accepta reciproc structurile ecleziale. Scopul final al tuturor dialogurilor teologice oficiale, inclusiv cel al nostru, este acceptarea bisericilor noastre una de către alta, în slujire şi structura ecleziala, precum şi în credinţă. În toate discuţiile, deciziile şi acţiunile lor, bisericile noastre trebuie să aibă acest obiectiv permanent în minte.”[56]

A treia Declaraţie de Acord este, probabil, fructul cel mai remarcabil până în prezent. Înregistreaza numeroase acorduri teologice între membrii comisiei, iar în privinţa punctelor rămase deschise dialogul asupra lor se face într-un spirit de respect reciproc, dar şi accentuându-se nevoia de a continua acest dialog teologic.

Toate cele trei declaraţii ar trebui supuse unui proces de recepţie. Bisericile anglicane şi ortodoxe care au aprobat acordurile comisiei ICAOTD trebuie să decidă acum cât de departe au fost aceste Declaraţii de Acord faţă de viaţa internă a fiecărei Biserici. Acesta este, cred, un proces de lungă durată, şi este puţin probabil că va duce la o schimbare imediată în viaţa internă a celor două Biserici dar şi în relaţia dintre ortodocşi şi anglicani. Dar, dacă ambele Biserici se iau în serios, se va stimula gândirea despre subiectele pe care Comisia le-a

[56] *The Church of Triun God, (IX.29.).*

BDD-A22234 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.233 (2026-09-14 14:14:11 UTC)

prezentat. De-a lungul anilor de la constituirea Comisiei mixte de Dialog Anglicano-Ortodoxe s-au făcut paşi importanţi spre realizarea dezideratului final, unitatea deplină a Bisericilor Ortodoxă şi Anglicană. Aceşti paşi cer imperios continuarea dialogului între cele două Biserici în pofida dificultăţilor care au existat şi care mai există încă.

Partea ortodoxă, trebuie să apeleze la răbdarea şi înţelepciunea sa tradiţională, datorită drumului deosebit de greu şi de anevoios, spre unitate cu anglicanii, pentru a nu se pierde ce s-a câştigat până acum; rupturile şi schismele sunt uşor de realizat însă drumul către unitate este, poate, cel mai greu de realizat dacă stăm şi privim în istoria Bisericii.

Partea Anglicană, trebuie să fie mult mai atentă la hotărârile pe care le ia in interiorul ei, mai ales în privinţa puntelor sensibile ca hirotonirea femeilor şi deschiderea din ce în ce mai mare faţă de recunoaşterea căsătoriilor de acelaşi sex şi hirotonirea homosexualilor. Aceste puncte stârnesc iritare nu doar părţii ortodoxe, care este foarte conservatoare în învăţăturile sale dogmatice cultice şi pastorale, ci şi în rândul unor Provinciilor Anglicane. Aceste fapte, dacă nu sunt privite cu responsabilitate şi nu ţin cont şi de partenerii de dialog, ar putea duce la „răcirea" relaţiilor ortodoxe-anglicane, la neîncredere şi chiar la întreruperea dialogului dintre cele două Biserici.

Creștinismul la nivel mondial este din ce în ce mai divers, dar în același timp este tot mai important ca toți creștinii să lucreze împreună pentru a propovădui și a trăi Evanghelia într-o viziune reconciliantă, într-o lume care nu este numai divizată, ci este marcată de creșterea intoleranței religioase și fanatism. În aceste condiții, Dialogul Ortodox-Anglican, are marele merit că promovează o abordare motivată și rezonabilă a credinței și vieții Bisericii și caută unitatea în diversitate a tuturor discipolilor lui Iisus Hristos care cred în Dumnezeu cel care este Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt.

„Această lucrare a beneficiat de suport financiar prin proiectul "Rute de excelenţă

academică în cercetarea doctorală şi post-doctorală – READ" cofinanţat din Fondul Social European, prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contract nr. POSDRU/159/1.5/S/137926."

Bibliografie

1. *Agreed Statement on the Autority of the Councile* (AO/JDD.119);
2. *Anglican-Orthodox Dialogue, The Dublin Agreed Statement* 1984;
3. *Autority and Primacy*,(AO/JDD.281), lucrare în manuscris;
4. Basil of Brusseles, Arhchbishop, "Infallibility or Indefectibility?"(AO/JDD.111);
5. Chiţescu N. Prof. şi Nifon Mihăiţă, Arhimandrit, *Întrunirea comisiei de dialog ortodoxo-anglican (Odessa, 12-19 septembrie 1983)*;
6. Chiţescu N. Prof., *The Ordinaţion of Women from an Othodox point of View,* (AO/JDD.186), lucrare în manuscris;
7. Every E., Canon, "The Filioque", (AO/JDD.74, lucrare în manuscris;
8. General Synod, *The Anglican-Lutheran, Anglican-Reformed and Anglican-orthodox Dialogues: A Backgraound paper,* A Report by the Board for Mission and Unity;

BDD-A22234 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.233 (2026-09-14 14:14:11 UTC)

9. Germanos, Strenopoulos, Metropolitan of Thyateira, *The Relations between the Anglican and the Orthodox Churches*, published by Rev. Thomas Papadopoulos, Cardiff,1942;
10. *Inspiration and Revelaţion in Holy Scryptures- Nine Principles* (AO/JDD.139, AO/JDD.121), lucrare în manuscris;
11. Justinian, Patriarhul României, "Raporturile anglicano-ortodoxe, preludiu al unirii Bisericilor", în *Ortodoxia*, X (1958), nr. 2;
12. K.G.A. Bell, Documents on Christian Unity, Third Series 1930-1948, Oxford University Press, London,1948;
13. Kolchitskii,N.F., "The Anglican Hierarchy and Its Validity", în *Major Portions of the Procedings of the Concerence of Heads and Reprezentatives of Autocephalus Orthodox Churches*,YMCA Press, Parice, France, 1948;
14. Lubardić, Bogdan, "The International Commission for Anglican-Orthodox Theological Dialogue: Assessment of its Work and Future Prospects", Nikolaos Asproulis et alii (eds.), *Orthodox Handbook on Ecumenism*, Regnum Books International, Oxford, 2014;
15. *Ordinaţion of women to the Priesthood; Anglican Decision and Reports*, 1966-1977 (A/RCOWC.1);
16. Romanides, J.Pr.. Prof. , "The Filioque"(AO/JDD.166), lucrare în manuscris;
17. Smit, Peter-Ben, *A Dialogue of Paradoxes: Orthodox—Old CatholicDialogue,* <http://www.academia.edu/6700785/A_Dialogue_of_Paradoxes_Orthodox_Old_Catholic_Dialogue_in_Katya_Tolstaya_ed._Orthodox_Paradoxes_Leiden_Brill_2014>;
18. *Statement on the Churchas a Euharistic Community*, sub-commision 3, Garden City, N.Y. July 8-12, 1974 (AO/JDD.92), lucrare în manuscris;
19. *The Church of Triun God - The Cyprus Statement agreed by the International Commission for Anglican – Orthodox Theological Dialogue 2006*, The Anglican Communion Office, London, UK, 2006;
20. *The Dublin Agreed Statement 1984*;
21. *The Knowledge of Gog- Three Theses* by the Truro sub-commission (AO/JDD.121A) lucrare în manuscris;
22. Urs Von Arx & Anastasios Kallis, "Common Considerations:The Orthodox-Old Catholic Consultation on the Role of Women in the Church and the Ordination of Women as an Ecumenical Issue", în *Anglican Theological Review*(LXXXIV) Summer 2002, nr.3;
23. Ware Kalistos, Arhimandrite & Davey Colin, The Revd., *Anglican-Orthodox Joint Doctrinal Commission, Anglican-Orthodox Dialogue: the Moscow Statement Agreed by the Anglican-Orthodox Joint Doctrinal Commission*, 1976, *with introductory and supporting material*, London, SPCK, 1977;
24. Wybrew, Hugh, Pr. Prof., "The Mystery of the Church in the Dublin Agreed Statement", în Sobornost, vol. 8, nr.1, 1986;
25. Wybrew, Hugh, Pr. Prof., *Anglican-Orthodox Theological Dialogue: 'The Church of the Triune God',* lucrare în manuscris.

BDD-A22234 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.233 (2026-09-14 14:14:11 UTC)